

It is mentioned, that in the context of our conception scientific and religious interpretation of creation's phenomenon do not contradict one to another, displaying similar principles and general creation's nature, expressed in new world understanding.

In our work we refer to the classical definition of this notion, formulated by the author of system-strategical creation's conception V. O. Molyako, exactly: creation – is activity, the result of which is getting of new (or partly new) project in broad understanding of this word – thought, idea, project of production of any genre or scale. Creation is the main indicator of human essence. Exactly ability to creative activity characterizes personality, underlines its psychology's originality. General psychological analysis of perception's features of sign, image and symbolic forms of information, present in the products of religious creation – the purpose of this work. Formation in youth age ability to independently distinguish and understand images, signs, symbols enriches religious information's perception, transfer it from rank of mechanic to rank of creative.

Keywords: creative perception, religious information, spirituality, symbol, image, sign, metaphor.

Отримано: 3.09.2014

Климчук Віталій Олександрович

МОТИВАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Климчук В. О. МОТИВАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. Стаття присвячена аналізу та означенню поняття «мотиваційна грамотність особистості», яке розглядається з одного боку, у контексті розвитку понять соціального інтелекту та емоційної грамотності, а з іншого – у контексті дискурсивного підходу до розуміння мотивації, відповідно до якого мотивація має дискурсивну репрезентацію у життєвому світі особистості, а відтак – є предметом перманентного соціального конструювання, реконструювання та деконструювання. Мотиваційна грамотність визначається у двох інтеракційних просторах. У просторі монологу - це вміння прочитати власний мотиваційний дискурс та готовність до конструювання у ході життєвого шляху; вміння стабілізувати або трансформувати мотиваційний дискурс залежно від зовнішніх та внутрішніх обставин. У просторі полілогу – це вміння читати мотиваційний дискурс Інших (його тематику); готовність до реконструкції тематики власного мотиваційного дискурсу; а також вміння допомагати Іншим конструювати нові дискурси; вміння донести до них змістові бази власного мотиваційного дискурсу; готовність до реконструкції власного мотиваційного дискурсу на структурному рівні.

Ключові слова: мотивація, мотиваційний дискурс, мотиваційна грамотність, соціальне конструювання, дискурс.

Климчук В. А. МОТИВАЦИОННАЯ ГРАМОТНОСТЬ ЛИЧНОСТИ КАК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ. Стаття посвящена аналізу и определению понятия «мотивационная грамотность личности», которое рассматривается, с одной стороны, в контексте развития понятий социального интеллекта и эмоциональной грамотности, а с другой – в контексте дискурсивного подхода к пониманию мотивации, согласно которому мотивация имеет дискурсивную репрезентацию в жизненном мире личности, а потому – является предметом перманентного социального конструирования, деконструирования и реконструирования. Мотивационная грамотность определяется в

двух интеракционных пространствах. В пространстве монолога – это умение прочитывать собственный мотивационный дискурс и готовность к его конструированию в ходе жизненного пути; умение стабилизировать или трансформировать мотивационный дискурс в зависимости от внешних и внутренних обстоятельств. В пространстве диалога – это умение читать мотивационный дискурс Других (его тематику); готовность к реконструкции тематики собственного мотивационного дискурса; а также умение помогать Другим конструировать новые дискурсы; умение донести к ним содержательные базисы собственного мотивационного дискурса; готовность к реконструкции собственного мотивационного дискурса на структурном уровне.

Ключевые слова: мотивация, мотивационный дискурс, мотивационная грамотность, социальное конструирование, дискурс.

Постановка проблеми. Соціально-психологічний інтеракційний простір особистості є динамічним, складно-організованим та спонтанно-скоординованим. Відтак, орієнтування у ньому – наслідок з одного боку, нашого відпочаткового занурення у нього і сконструйованості ним нашої особистості (див. Т.М. Титаренко [5]), а з іншого – певна система умінь. Одним із блоків цієї системи – є уміння особистості «прочитати» мотиваційний дискурс іншого (інших), уміння «читати» власний мотиваційний дискурс та можливість зважування усіх «за» й «проти» відносно певних рішень. Це одна з ключових соціально-психологічних характеристик, яка визначає зміст та структуру інтеракційного простору, та зміст і структуру власне мотиваційного дискурсу.

Дослідження соціального інтелекту як історичний контекст конструювання поняття «мотиваційна грамотність».

Питання розпізнавання причин поведінки іншої людини, факторів, які її визначають – піднімалося ще Е. Торндайком [13], який власне і ввів у обіг термін «соціальний інтелект», визначивши його як здатність розуміти й керувати людьми, чинити мудро у людських стосунках. На сьогодні Дж. Кілстром і Н. Кантор [7] говорять про три підходи до розуміння соціального інтелекту: *психометричний* (приміром, концепція Дж. Гілфорда), за якого соціальний інтелект є рисою, яку можа виміряти і порівняти за її проявом окремих людей; *концепція множинного інтелекту* (Г. Гарднер), відповідно до якої є багато типів інтелекту, кожен з яких має свою знаково-символічну систему і ймовірно, пов'язаний із функціонуванням різних ділянок мозку, а соціальний інтелект має дві підструктури, інтраперсональний інтелект – визначається як здібність особистості отримувати доступ до її власного внутрішнього емоційного життя, та інтерперсональний інтелект – як індивідуальна здібність помічати і розрізняти відмінності в інших людях; та *«соціально-інтелектуальний» погляд на особистість* (відпочаткований від соціо-когнітивних теорій особистості) відповідно до якого соціальна поведінка особистості відпочатку є інтелектуальною, відтак визначається її когнітивними процесами, пам'яттю, розмірковуваннями, стратегіями вирішення проблем. Ключовими для останнього підходу автори називають ідеї В. Мішела [9], який підкреслював роль суб'єктивного осмислення ситуації, а також те, що основним продуктом соціального навчання і когнітивного розвитку є репертуар «когнітивних і поведінкових конструктивних умінь», як здатність особистості конструювання ши-

рокий спектр когніцій і поведінок. Базуючись на поглядах В. Мішела, Н. Кантор і Дж. Кілстром [7] говорять про дві підструктури соціального інтелекту: описові знання (соціальні концепції та специфічні спогади) та процесуальні знання (правила, уміння та стратегії, за допомогою яких особистість маніпулює й трансформує описові знань, а також перетворює знання у дії).

Емоційний інтелект та емоційна грамотність.

Поняття соціального інтелекту, за різних причини, у тому числі й через його низьку прогностичність (у контексті психометричного розуміння), та складність визначення й широту (у контексті соціально-когнітивному), не стало центральним у науковому дискурсі, натомість, диференціювалося й звузилося у окремих галузях. Так, у організаційно-психологічному контексті П. Селові, Дж. Мейєр [11], Д. Голмен [6], вводять поняття «емоційний інтелект» як здібність помічати власні емоції та емоції інших людей, розрізняти й називати їх, і використовувати її для спрямування мислення та поведінки. У психотерапевтичному дискурсі виникає поняття «емоційної грамотності», авторства К. Штайнера [12], який визначає його як «емоційний інтелект, центрований на любові» (love-centered emotional intelligence); вважаючи здатність любити і бути любленим основою емоційної грамотності, він зазначає, що її можна відновити/навчитися. Відтак, емоційна грамотність постає здібністю, яку можна розвинути, і має такі п'ять компонентів (умінь): 1) знати про свої власні почуття; 2) володіти «широю емпатією»; 3) уміти управляти власними емоціями; 4) уміти відновлювати емоційні пошкодження; 5) уміння поєднувати усе разом.

Мотиваційний інтелект: конструкт, що став предметом бізнесу.

Водночас, дослідниця К. Мамалі вводить у обіг поняття «мотиваційного інтелекту» [8], визначаючи його як здатність особистості досягати балансу між внутрішньою й зовнішньою мотивацією у окремій діяльності; між внутрішньою й зовнішньою мотивацією у межах цілого власного потоку активностей; між власними мотивами й мотивами інших людей, й відмічаючи, що досягнення такого балансу збільшує шанси на особистісний ріст і співрозвиток. Пізніше до структури мотиваційного інтелекту додається «мотиваційна емпатія» як точність висновків про мотиви іншої людини. Примітно, що поняття «мотиваційного інтелекту» К. Мамалі вивела з одного боку, з теорії множинного інтелекту Г. Гарднера, з іншого – на основу емпіричних даних, зібраних з використанням переважно нарративних технік, аналізу листів та автобіографій (зокрема, аналізуючи життя М. Ганді). Конструкт «мотиваційний інтелект», на жаль, не став предметом широких наукових досліджень, натомість – на сьогодні є зареєстрованою в США торговою маркою, власником якої є Б. Рельф¹. На основі 4-компонентного уявлення про структуру мотиваційного інтелекту Б. Рельфом розроблені тренінгові програми, навчальні курси, системи індивідуальних занять для його розвитку. Відтак, на думку Б. Рельфа, мотиваційний інтелект – це здібність, яка дозволяє мотивувати себе

---

¹ <http://www.motivationaliq.com>

у приємніший і ефективніший спосіб, і складається із 4-х компетенцій, кожна із яких має два блоки, перший із яких стосується себе, другий – інших людей; 1) мотиваційне сприймання (розуміння природи мотивації, потреб, мотивів, цінностей тощо); 2) мотиваційне розуміння (усвідомлення факторів, які мають вплив на мотивацію); 3) мотиваційна оптимізація (підтримування мотивації на належному рівні, відновлення у разі її втрати); 4) мотиваційне самоуправління (стратегічна компетенція, управління мотивацією у контексті балансування між різними активностями, довготермінове планування тощо).

Мотиваційна грамотність: перші кроки до означення.

Водночас, вводиться паралельний термін, як і у випадку із емоційним інтелектом, – «мотиваційна грамотність» (Motivational Literacy®), який також є торговим знаком, зареєстрованим у США (Дж. Бейлі²). Відповідно, мотиваційна грамотність у розумінні Дж. Бейлі, є зоною особистісного розвитку, навколо якої будується комплекс прикладних технік, однак, чітке наукове розуміння суті феномену й результати його наукових досліджень відсутні; у викладі Дж. Бейлі це радше маркетинговий хід, а не наукова концепція.

Науково місткішими є розробки на базі концепції «мотиваційної мови» авторства Дж. Саллівена [10], в рамках якої доводиться, що використання керівником мови може бути інструментом мотивації підлеглих; відтак постає питання навчання керівників користуватися цим інструментом. Водночас, у теорії не йдеться мова про певну якість або здібність, виключно про систему знань про мотиваційну мову та уміння нею користуватися.

Поняття «мотиваційна грамотність» у контексті вивчення мотиваційного дискурсу особистості.

Зважаючи на сучасне розуміння дискурсу та розроблене у нашій концепції розуміння мотиваційного дискурсу особистості на мікро- та макро-рівнях [2], максимально релевантним є поняття «мотиваційної грамотності», яке первинно означене нами як *уміння «читати» мотиваційний дискурс Іншого, вникати у його мотиваційний тезаурус, розуміти причини вчинків і їх цілі; розуміти власні мотиви та їх відношення у мотиваційному словнику; говорити про них, доносити власний мотиваційний дискурс до Інших та брати до уваги їх мотиваційні дискурси при розбудові стосунків.*

Для подальшого уточнення цього поняття й приведення його визначення до форми, яка може стати ґрунтом для дослідження, до слід вивчити його другу складову - «грамотність». Відповідно до словникового визначення, «грамотність» – жін., абстр. іменний до «грамотний»; грамотний – 1) який уміє читати й писати; 2) який уміє граматично правильно писати; 3) який володіє необхідними відомостями з певної галузі [4]. Відтак, термін «грамотність» відсилає до знань про те, як *правильно* читати та писати, а також до уміння це робити. Відтак, поняття *правильності* – дає відсилання до правил, за якими відбувається писання й читання, які зафіксовані у «граматиці». У словниковому визначенні «граматика» означається як: 1) лінгвістична наука,

² <http://motivationalliteracy.com>

що вивчає будову мови, тобто будову і форми слова, речення і словосполучення; 2) будова і форми слова, речення і словосполучення певної мови або групи мов [4]. У другому сенсі йдеться про два аспекти: морфологічні категорії і форми (будова слова, властивості слова, зміну форм слів і пов'язаних із ними граматичних значень), та синтаксичних категорій і конструкцій (будова речення, засоби і правила побудови висловлювань) [3]. Отже, грамотність як уміння правильно «читати» та «писати» у широкому сенсі (правильно говорити у т.ч.) передбачає володіння знаннями про морфологію (будова слів) та синтаксис (будова речень), та уміння цими знаннями послуговуватися у повсякденному житті.

Беручи до уваги результати досліджень [1], а також аналіз «граматичної» складової терміну, розроблене широке визначення мотиваційної грамотності можна конкретизувати у термінах структурних та змістових характеристик мотиваційного дискурсу. Результати – представлено у табл. 1. Зі змістової точки зору йдеться про тематику мотиваційного дискурсу, уміння «прочитати» теми, центральні й периферійні, виявити їх розподіли за ступенем центральності; зі структурної точки зору – передусім йдеться про уміння послуговуватися практиками конструювання мотиваційного дискурсу, вбудовувати мотиваційні конструкції у наративи, експлікувати їх у ментативах.

Таблиця 1

Операціоналізація поняття мотиваційної грамотності

Інтеракційний простір	
Монолог	Діалог / Полілог
<p>уміння прочитати власний мотиваційний дискурс та готовність до конструювання у ході життєвого шляху;</p> <p>уміння стабілізувати або трансформувати мотиваційний дискурс залежно від зовнішніх та внутрішніх обставин.</p>	<p>уміння читати мотиваційний дискурс Іншого / Інших (його тематику); готовність до реконструкції тематики власного мотиваційного дискурсу; а також уміння допомагати Іншому / Іншим конструювати нові дискурси; уміння донести до Іншого / Інших змістові базиси власного мотиваційного дискурсу; готовність до реконструкції власного мотиваційного дискурсу на структурному рівні.</p>

У просторі монологу (або Я-інтеракції) йдеться про власний мотиваційний дискурс, про уміння його прочитати та готовність до конструювання що-триває у ході життєвого шляху; використання нарративних практик для його стабілізації та ментативних для трансформування. Метафорично, у просторі монологу можна говорити про уміння читати й писати власний текст, власний мотиваційний дискурс.

У діалогічному (та й полілогічному) просторах, які мають складнішу інтеракційну структуру, ускладнюється й структура мотиваційної грамотності, яка тут характеризує уміння читати мотиваційний дискурс Іншого / Інших (його тематику та розподіл у просторі центр/периферія); уміння донести до Іншого / Інших змістові базиси власного мотиваційного дискурсу, релевантно послуговуючись практиками; готовність до реконструкції та трансформації

власного мотиваційного дискурсу; а також уміння допомагати Іншому / Інших конструювати їх власні мотиваційні дискурси. Метафорично – можна говорити про уміння читати текст Іншого; читати Іншому власний текст вголос; готовність переписувати власний текст; допомагати іншому писати власний текст.

Конкретні умови інтеракції визначають рамки мотиваційної грамотності; так, у педагогічній взаємодії на перший план виступає простір полілога та такі компоненти грамотності, як уміння прочитати мотиваційний дискурс учнів та сконструювати такі сприятливі умови, за яких би їхні дискурси могли релевантно змінитися. У рамках організаційної інтеракції – то задача управління полягає передусім у прочитанні дискурсів своїх підлеглих, конструюванні умов, за яких би ці мотиваційні дискурси могли підвищувати продуктивність праці, сприяння реконструкції мотиваційних дискурсів у випадку їх нерелевантності організаційному клімату, мотиваційному дискурсу макrorівня. У просторі діалогу, приміром, у психологічному консультуванні, часто основна задача – полягає у сприянні конструюванню клієнтом власного мотиваційного дискурсу, його реконструкції чи де-конструкції у випадку його нерелевантності життєвій ситуації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, можемо відмітити: 1) дослідження проблеми розуміння мотивації власної поведінки та поведінки інших людей має глибоке коріння, яка сягає часів Е. Торндайка; 2) незважаючи на ряд науково-ємних та практично-орієнтованих розробок, у рамках класичної й не-класичної парадигм проблема не знайшла свого вирішення – й по сьогодні точаться суперечки щодо прогностичної цінності, евристичного потенціалу та релевантності дійсності більшості із цих понять; 3) шляхи до нового погляду на вказаний феномен та нові підходи до його аналізу відкриваються при розгляді його через призму розуміння мотиваційного виміру життєвого світу людини як дискурсу, який перебуває у постійному процесі конструювання й само-конструювання у інтеракційному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Климчук В. А.* Дискурс соціального конструкціонізму в сучасній зарубіжній психології мотивації // *Вопросы психологии.* – 2014. – №2. – С. 143-151.
2. *Климчук В. О.* Життєвий світ особистості: інтеракційний простір, дискурсивна природа та мотиваційний вимір / Климчук В.О. // *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».* – Додаток 1 до Вип. 29, Том II: Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К.: Гнозис, 2013. – С. 42-48.
3. *Кочерган М. П.* Вступ до мовознавства. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001. – 368 с.
4. *Словник української мови: в 11 томах.* — Том 2, 1971. — С. 155.
5. *Титаренко Т. М.* Особистісне самоконструювання: пульсації хаосу і порядку [Текст] / Т.М. Титаренко // *Наукові студії із соціальної та політичної психології* : зб. статей / НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології; [ред.

- рада: М. М. Слюсаревський (голова), В. Г. Кремень, С. Д. Максименко та ін.]. – К. : Міленіум, 2012. – Вип. 31(34). – С. 3-11.
6. *Goleman, D.*, (1995) *Emotional Intelligence*, New York, NY, England: Bantam Books, Inc.
  7. *Kihlstrom J. F.*, Cantor N. *Social Intelligence* / John F. Kihlstrom, Nancy Cantor// published in R.J. Sternberg (Ed.), *Handbook of intelligence*, 2nd ed. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2000. pp. 359-379.
  8. *Mamali, C.* (1998). *The Gandhian mode of becoming*. Ahemedabad, India: Gujarat Vidyaqpath. Peace Research Center. 266 p.
  9. *Mischel, W.* (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualization of personality. *Psychological Review*, 80, 252-283.
  10. *Sullivan J.* Three roles of language in motivation theory. *Academy of Management reiew*. 1998. Vol.13, #1, 104-113.
  11. *Salovey, P.*, & Mayer, J.D. (1989). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, Vol. 9, No. 3, pp185-211.
  12. *Steiner C.* *Emotional Literacy: Intelligence with a Heart* Paperback / Claude Steiner // Personhood Press (November 1, 2003) 275 pages
  13. *Thorndike, R.L.* (1936). Factor analysis of social and abstract intelligence. *Journal of Educational Psychology*, 27, 231-233.

СПЫСОК ВЬКОРЫСТАНЫХ ДЗЬЕРЕЛ

1. *Klymchuk, V.A.* (2014). Diskurs socialnogo constructsionizmu v sovremennoy zarubezhnoj psichologii motivacii [Discourse of social constructionism in modern foreign psychology of motivation]. *Voprosy psichologii* [Questions of psychology]. 2. 143-151. (rus).
2. *Klymchuk, V.O.* (2013). Zhyttevij svit osobystisti: interakcijnyj prostir, dyskursyvna ta motyvacijnyj vymir [Life world of personality: interactional space, discursive nature and motivational dimension]. *Humanitarnyj visnyk DVNZ "Perejaslav-Khmelnjckyj derzhavnyj universytet imeni Grygorija Scovorody"*. Tematychnyj vypusk "Mijnarodni Chelpanivski psichologo-pedagchni chytannja". [Humanitarians bulletin GHEO Perejaslav-Khmelnjckyj state pedagogical university named after Grygorij Scovoroda. Thematically issue "International psychology-pedagogical readings"]. Issue. 29, app.1, vol.2. 42-48.
3. *Kochergan, M.P.* (2001). *Vstup do movoznavstva*. [Introduction to linguistics]. Kyjiv, Academia. 368 p.
4. *Slovyk ukrajinscoji movy: v 11 tomah* [Vocabulary of Ukrainian language: in 11 volumes]. Vol.2., p. 155.
5. *Tytarenko, T.M.* (2012). Osobystisne samoconstrujuvanija: pulsacii haosu i porjadku. [Personal self-construction: pulsation of chaos and order]. *Nauk. studiji iz soc. ta polit. psycholohiji: Zb. st.* [Scientific studies of social and political psychology. Collection of articles]. 31 (34). 3-11.
6. *Goleman, D.*, (1995) *Emotional Intelligence*, New York, NY, England: Bantam Books, Inc.
7. *Kihlstrom, J.F.*, Cantor, N. (2000). *Social Intelligence* / John F. Kihlstrom, Nancy Cantor// published in R.J. Sternberg (Ed.), *Handbook of intelligence*, 2nd ed. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 359-379.
8. *Mamali, C.* (1998). *The Gandhian mode of becoming*. Ahemedabad, India: Gujarat Vidyaqpath. Peace Research Center. 266 p.
9. *Mischel, W.* (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualization of personality. *Psychological Review*, 80, 252-283.
10. *Sullivan J.* (1998). Three roles of language in motivation theory. *Academy of Management reiew*. Vol.13, #1, 104-113.

11. *Salovey, P., Mayer, J.D.* (1989). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, Vol. 9, No. 3, pp185-211.
12. *Steiner, C.* (2003). *Emotional Literacy: Intelligence with a Heart*. Personhood Press. 275 p.
13. *Thorndike, R.L.* (1936). Factor analysis of social and abstract intelligence. *Journal of Educational Psychology*, 27, 231-233.

Klymchuk V. A. MOTIVATIONAL LITERACY OF PERSONALITY AS A SUBJECT OF PSYCHOLOGICAL INVESTIGATION. An article is devoted to analysis and definition of concept “motivation literacy of personality”, that from one hand is considered in context of development of concepts of social intelligence and emotional literacy, and from other hand – in context of discursive approach to motivation. Another approach, considered in this article, is recognizing of additional concept – motivational intellect. It is defined by K. Mamali as ability of person to achieve balance between intrinsic and extrinsic motivation within whole flow of activities, between own motives and others. Motivation empathy – is one more concept, that defined as accuracy of conclusion about motives of other peoples.

Accordingly to discursive approach motivation are discursive represented in life world of personality, thereby – is a subject of permanent construction, reconstruction and deconstruction. So, more adequate is use of term “motivational literacy”. Motivation literacy in our concept is defined in two interactional spaces. In space of monologue – it is ability to read own motivational discourse and to construction of it in life span development; ability for stabilization or transformation of motivational discourse accordingly to external and internal circumstances. In space of polilogue – it is ability to read motivational discourse of Others; readiness to reconstruction of own motivational discourse and to help Others construct new discourses; ability to pass to Others own themes of motivational discourse.

Keywords: motivation, motivational discourse, motivational literacy, social construction, discourse.

Отримано: 8.09.2014

УДК 159.9: 159.94

Ковровський Юрій Григорович

ТРЕНІНГ «ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕРСОНАЛУ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ДСНС УКРАЇНИ»

Ковровський Ю. Г. ТРЕНІНГ «ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕРСОНАЛУ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ДСНС УКРАЇНИ». У статті представлено теоретичні і практичні результати дослідження проблеми профілактики професійного вигорання в умовах професійної діяльності персоналу Оперативно-рятувальної служби Державної служби України надзвичайних ситуацій, а саме висвітлено результати формувального експерименту, описані особливості розробленого нами тренінгу «Профілактика професійного вигорання персоналу Оперативно-рятувальної служби ДСНС України». Визначений зв'язок з теоретичними підходами до проблем розробки тренінгових програм. Наведено зміст, завдання, обсяг та загальну структуру тренінгу, а також визначені інтерактивні техніки та психологічні вправи, які використовувались при проведенні тренінгу.